

توبره‌ی کلمات انگلو-ساکسن

البته انگلیسی قدیمی زمینه‌ای نیست که بنده ادعای صاحب تخصص بودن در آن را بکنم ولی در حین گشتن و جمع‌آوری مطالب برای مقاله‌ای بلندتر در زمینه‌ای نه چندان متفاوت فهرستی از اسامی و ترکیباتی جمع شد که ریشه در انگلیسی قدیمی و انگلو-ساکسن داشت. فهرستی که با متن اصلی در ارتباط نبود و از طرفی اگر به کار نمی‌رفت بسیار مایه‌ی افسوس می‌گشت!

ترتیب کلمات به ترتیب الفبای انگلیسی است چون بعضی کلمات را به ناچار متفاوت از آنچه در کتاب‌های فارسی ضبط شده آورده‌ام و ای بسا ترتیب الفبای فارسی باعث سرگردانی خواننده می‌شد. اولین جایی هم که کلمه‌ی مذکور در سه‌گانه به کار رفته آورده‌ام ولی ذکر تمام صفحات سودی به خواننده نمی‌رساند که هیچ و به جهت آن که چاپ‌های مختلفی در بازار هست بیشتر مایه‌ی ضرر بود تا فایده!

ارادتمند تمام بچه‌های نازنین آردا،

اردستانی

(**Balrog**) بالروگ
یاران حلقه، پل خزد-دوم، صفحه‌ی 648
بخش (bal) در نام این موجود پلید از (bæl) انگلو-ساکسن به معنی آتش و شعله می‌آید.

(**Bane**) بلای جان
یاران حلقه، شورای روند، صفحه‌ی 484
از ریشه‌ی (bana) در انگلیسی قدیمی که به معنی قاتل و کشنده است.

(**Doorward**) دربان
یاران حلقه، سفری در تاریکی، صفحه‌ی 603
(ward) از (weard) می‌آید که دقیقاً به معنی نگهبان است.

(**Dwimmercrafty**) زبردست
دو برج، سواران روهان، صفحه‌ی 61
از (dwimor) انگلیسی قدیمی به معنی شیخ یا توهّم.

(**Ent**) انت
دو برج، سواران روهان، صفحه‌ی 28
به معنی عظیم و غول‌آسا، در (*Gnomic Verses*) شاهد آن وجود دارد:
Orðanc enta geweorc, þa þe on þysse eorðan syndon
Wraetlic weallstana geweorc.
«عمل ماهرانه‌ی غول‌هایی که بر این خاکند، سنگ‌تراشی‌های شگفت‌انگیز.»

(**Éomer**) ائومر
دو برج، سواران روهان، صفحه‌ی 52
نام او از دو بخش (eoh) به معنی اسب و (mære) به معنی مشهور در انگلیسی زمان انگلو-ساکسن‌ها ساخته شده است.

(**Eored**) ائورد
دو برج، سواران روهان، صفحه‌ی 62
گروهی از سواران

(**Fell**) سخت و طاقت‌فرسا
یاران حلقه، دشنه‌ای در تاریکی، صفحه‌ی 361
در انگلو-ساکسن کلمه‌ای برای چرم یا پوست دباغی نشده بود.

(**Flet**) فلت
یاران حلقه، لوتلورین، صفحه‌ی 672
سقف یا تالار

(**Frodo**) فرودو
یاران حلقه، سرآغاز، صفحه‌ی 30

صفت (frod) به معنی خردمند است و اسم مذکر آن فرودا^۱ در دست‌نویس بئوولف نیز آمده است.

(Galmod) گالمود دو برج، پادشاه تالار زرین، صفحه‌ی 222

صفتی به معنی سرکش یا هرزه که به گریمای مارزبان می‌آید!

(Grima) گریما دو برج، پادشاه تالار زرین، صفحه‌ی 222
معنای آن دایره‌ی از نقاب و حفاظ تا کلاهخود و روح را در برمی‌گیرد ولی در تمام مدت، حسی از پنهان‌کاری در این کلمه هست که برازنده‌ی شخصیت داستانی نیز هست.

(Hamfast) هام‌فست یاران حلقه، دیرزمانی به انتظار میهمانی، صفحه‌ی 64
(ham) به معنی خانه است و (fast) یعنی ثابت و سخت یا حتی خیره‌سر!

(Helm) هلم دو برج، گودی هلم، صفحه‌ی 250
محافظ. در بئوولف نیز به چنین عبارتی برمی‌خوریم و شاه هروث‌گار را چنین توصیف می‌کنند: (Hroðgar ... helm scyldinga 'Hrothgar) یعنی حامی حفاظ‌ها

(High hay) پرچین گیاهی بلند یاران حلقه، آشکار شدن تبانی، صفحه‌ی 213
کلمه‌ی امروزی (hedge) در انگلیسی از (hege) انگلیسی قدیمی می‌آید که در زمان خود «هی» تلفظ می‌شد.

(Herugrim) هروگریم دوبرج، پادشاه تالار زرین، صفحه‌ی 232
(heoru) در انگلو-ساکسن به معنی شمشیر بود و در انگلیسی قدیمی (grimm) ژیان و شرزه و دردناک معنی می‌داد!

(Horse-thane) اسب‌مهر^۲ بازگشت شاه، بسیج روهان، صفحه‌ی 130
در اصل نگارش آن (hors-pegn) بود. یعنی مهر و داماد ولی در محفل سلطنتی، افسری بود که تقریباً با مقام ارتشبد در میان فرانک‌ها^۳ برابری می‌کرد.

(Isen) ایزن یاران حلقه، شورای روند، صفحه‌ی 512
آهن

^۱ Froda

^۲ در متن فارسی فرمانده ترجمه شده است.

^۳ Franks

(Mark) مرز^۴

دو برج، سواران روهان، صفحه‌ی 52

در پادشاهی انگلستان برای اشاره به سرزمین مرزی از (mearc) استفاده می‌کردند و از همین واژه بود که کلمه‌ی (march) که در نمایشنامه‌ی هنری چهارم شکسپیر می‌بینیم گرفته شده است.

(Mathom) ماتوم

یاران حلقه، سرآغاز، صفحه‌ی 37

کلمه‌ی آنگلو-ساکسن برای گنجینه. در شعر سرگردان^۵، شخصیت دربدر می‌پرسد: (Hwær cwom mabþumgyfa?) یعنی گنج‌بخش کجاست؟

(Meara) میرا

دو برج، سواران روهان، صفحه‌ی 58

کلمه‌ی دیگری به معنی اسب

(Meduseld) مدوسلد

دو برج، سواران روهان، صفحه‌ی 65

تالار شهدآب. در واژگان انگلو-ساکسن عناصر نام مدو (medu) یا (meado) + سلد (seld) به معنی جایگاه شهدآب است. تالار شاه یا حاکم پر از نیمکت‌هایی بود که به مشخصاً به آن‌ها «نیمکت شهدآب» می‌گفتند و جنگجویان یا مهمان شاه در آن محل با شهدآب یا شراب غسل ضیافتی برقرار می‌کردند. وقتی جنگجویان انگلو-ساکسن درگیر مبارزه نبودند تالار، مرکز زندگی‌شان بود.

(Middle-earth) سرزمین میانه

یاران حلقه، سرآغاز، صفحه‌ی 30

نگرشی که انگلو-ساکسن‌ها به جهان هستی داشتند شامل سه سطح (Asgard) ازگارد (جایگاه ایزدان) و (middan-geard) سرزمین میانه و (hel) هل (دنیای مردگان) بود. استفاده از این عبارت در قرون وسطی با نگارش‌های مختلف ادامه داشت و در نوشته‌های چاوسر نیز می‌توان آن را دید.

(Mirkwood) سیاه‌بیشه

یاران حلقه، سرآغاز، صفحه‌ی 31

این عبارت در چندین شعر و حماسه‌ی اسکاندیناوی نیز به چشم می‌خورد. اولین ارتباطی که خود نمایی می‌کند با کلمه‌ی (mirky) به معنی تاریکی مه‌آلود یا آب تیره یا جو غلیظ است. و البته در اصل به کلمه‌ی (myrc) انگلو-ساکسن می‌رسد که به معنی تاریک است.

(Mordor) موردور

یاران حلقه، سایه‌ی گذشته، صفحه‌ی 106

برگرفته از (morþor) انگلو-ساکسن که (mordor) هم نوشته می‌شد و با هر دو املا، قتل و عذاب معنی می‌داد.

^۴ چندان که می‌بینید این کلمه به معنی منطقه‌ی مرزی است اگرچه در ترجمه‌ی فارسی اغلب تحت عنوان سرزمین چابک‌سواران به عنوان بخشی از عبارت (Riddermark) آمده است.

^۵ *The Wanderer*

(Mundburg) ماندبورگ دو برج، پادشاه تالار زرین، صفحه‌ی 211
واژه‌ی ترکیبی برگرفته از دو بخش. واژه‌ی انگلو-ساکسونی (mund) را می‌توان محافظت و نگاهبانی معنی کرد. (burg) یا به عبارتی دیگر (burh) به معنی حصین و قلعه‌ای محفوظ بود.

(Orc) اُرك یاران حلقه، سرآغاز، صفحه‌ی 36
دیو، برگرفته از (orcyr) به معنی هیولای جهنمی. در بئوولف هم به شکل (orcneas) آمده است.

(Sam) سام یاران حلقه، سرآغاز، صفحه‌ی 51
به معنی کسل‌کننده و احمق است. بنابراین ترکیبی متضاد از احمق با (wise) به معنی دانا می‌سازد.

(Sauron) سائورون یاران حلقه، سایه‌ی گذشته، صفحه‌ی 121
(searo) اسمی است به معنی فن و مهارت ولی می‌تواند رندی و فریب‌کاری هم معنی بدهد و برای آن حتی معنی ابزار جنگ هم گرفته‌اند.

(Shadowfax) شدوفکس دو برج، سواران روhan، صفحه‌ی 58
(feax) به معنی گیسو است. پس شاید بتوان شدوفکس را گیسوی سایه معنی کرد. چون مثل سایه‌ای به سرعت گذر می‌کند.

(Sting) استینگ یاران حلقه، سرآغاز، صفحه‌ی 52
در انگلیسی قدیمی (stingan) را داریم که به معنی زدن کسی با خنجر است. البته این کلمه در انگلیسی بیشتر به نیش حشرات اشاره دارد. معنای انگلو-ساکسونی آن، مفهوم خشونت و خطر را در مقیاسی بزرگ‌تر در خود داشت.

(Thengel) تنگل دو برج، سواران روhan، صفحه‌ی 53
واژه‌ای انگلو-ساکسونی به معنی شاهپور

(Theoden) تئودن دو برج، سواران روhan، صفحه‌ی 53
کلمه‌ای دیگر به معنی شاهپور یا ارباب. در «نبرد مالدون»^۶ به معنی ارباب استفاده شده است.

(Warg) وارگ^۷ یاران حلقه، ملاقات‌های بسیار، صفحه‌ی 444
(wearg) به معنی گرگ است ولی می‌توان آن را به عنوان صفتی به معنی اهریمنی و پلید و ملعون برای انسان نیز به کار برد.

^۶ یکی از منابع قابل توجه برای مطالعه‌ی انگلیسی قدیمی.

^۷ در ترجمه‌ی فارسی بیشتر از کلمه‌ی گرگ استفاده شده.

(Westfold) فولد غربی

دو برج، گودی هلم، صفحه‌ی 250

واژه‌ای ترکیبی برگرفته از جهت جغرافیایی و کلمه‌ی (fold) انگلو-ساکسن به معنی زمین یا خاک خشک یا منطقه.

(Westu Theoden hal) وستو تئودن هال

دو برج، پادشاه تالار زرین، صفحه‌ی 230

در بئوولف، قهرمان داستان هنگامی که به هروث‌گار⁸ می‌رسد عیناً همین را برای درود فرستادن به او به کار می‌برد: (Wæs þu, Hroðgar, hal! یعنی هروث‌گار، سالم و تندرست باد. همین رسم و آداب در ضیافت‌های مسیحی امروز در شکل «نوشانوش» دیده می‌شود و مورد اخیر به زمان انگلستانِ تودور⁹ برمی‌گردد.

⁸ Hrothgar

⁹ Tudor

تبار سلطنتی که با به تخت نشستن هنری هفتم در سال 1485 آغاز شد و با مرگ الیزابت اول به سال 1603 پایان یافت.